

Binnen de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken bestond bij de fracties van de VVD, PvdA, SP, CDA, D66, ChristenUnie, GroenLinks, SGP en Partij voor de Dieren de behoefte de Minister van Buitenlandse Zaken enkele vragen en opmerkingen voor te leggen inzake de geannoteerde agenda voor de Informele Raad Buitenlandse Zaken (Gymnich) die op 29 en 30 augustus 2014 plaatsvindt.

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken verzoekt de Minister om de Kamer uiterlijk op 26 augustus 2014 de antwoorden op de vragen en opmerkingen van de fracties te doen toekomen.

De voorzitter van de commissie,  
Eijsink

De griffier van de commissie,  
Van Toor

## **Algemeen**

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de geannoteerde agenda van de buitengewone Raad Buitenlandse Zaken d.d. 15 augustus 2014 en de informele Raad Buitenlandse Zaken (Gymnich) van 29 en 30 augustus 2014. Deze leden hebben hierbij nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de fractie van de PvdA hebben met belangstelling kennis genomen van de geannoteerde agenda voor de Informele Raad Buitenlandse Zaken (Gymnich) van 29 en 30 augustus aanstaande. Deze leden hebben hierbij nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de SP-fractie hebben kennis genomen van de geannoteerde agenda voor de Informele Raad Buitenlandse Zaken (Gymnich) van 29 en 30 augustus 2014. Deze leden hebben hierbij nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de CDA-fractie hebben kennis genomen van de geannoteerde agenda voor de Informele Raad Buitenlandse Zaken (Gymnich) van 29 en 30 augustus aanstaande. Deze leden hebben hierbij nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de fractie van D66 hebben met belangstelling kennis genomen van de geannoteerde agenda van de buitengewone Raad Buitenlandse Zaken van 15 augustus 2014 en de informele Raad Buitenlandse Zaken (Gymnich) van 29 en 30 augustus 2014. Zij hebben een aantal opmerkingen en vragen over deze agenda. Deze leden merken op dat zij het van groot belang vinden om op korte termijn met het kabinet te spreken over de huidige crises op het wereldtoneel. Een helder Nederlandse positie is cruciaal. Ook vinden zij het van groot belang dat de aanstaande begrotingen van Buitenlandse Zaken, Defensie en Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking een antwoord formuleren op de huidige ontwikkelingen en dreigingen.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennis genomen van de inzet van Nederland tijdens de aankomende informele raad Buitenlandse Zaken. Deze leden zijn met het kabinet van mening dat de geagendeerde onderwerpen onverkort onze aandacht verdienen en spreken de verwachting uit dat dit ook in de voorzienbare toekomst zo zal blijven.

De leden van de fractie van GroenLinks hebben met belangstelling kennis genomen van de geannoteerde agenda voor de Informele Raad Buitenlandse Zaken «Gymnich» van 29-30 augustus aanstaande. Deze leden hebben hierbij nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de SGP-fractie hebben kennis genomen van de geannoteerde agenda voor de Informele Raad Buitenlandse Zaken (Gymnich) van 29 en 30 augustus aanstaande. Deze leden hebben hierbij nog enkele vragen en opmerkingen.

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren hebben kennis genomen van de geannoteerde agenda voor de Informele Raad Buitenlandse Zaken (Gymnich) van 29 en 30 augustus 2014. Deze leden hebben hierbij nog enkele vragen en opmerkingen.

## **Inbreng van de fractie van de VVD**

### *Irak*

Ook de leden van de VVD-fractie zijn ernstig bezorgd over de recente ontwikkelingen in Irak. Onder het bewind van voormalig premier Al-Maliki is Irak afgegleden tot een gepolariseerde en sektarische etnocratie. Een significant deel van de soennitische minderheid, die jarenlang stelselmatig buiten het nationaal bestuur is gehouden, lijkt de komst van jihadistische terreurgroepen te verwelkomen als beter alternatief ten opzichte van de politieke marginalisering onder Al-Maliki. Is de Minister het met de leden van de VVD-fractie eens dat het bewind van Al-Maliki een sterke bijdrage heeft geleverd aan het politieke verval van Irak? Verwacht de Minister – net als een groot aantal analisten – dat de enige waarschijnlijke uitkomst van de recente politieke omwentelingen de desintegratie van Irak, en verdere intensivering van de proxy-oorlog is? Zo nee, is de Minister van mening dat kandidaat-premier Al-Abadi moet proberen Irak bij elkaar te houden en desintegratie koste wat het kost te voorkomen?

Afgelopen vrijdag heeft de VN-Veiligheidsraad resolutie 2170 aangenomen inzake Irak. Hoe beoordeelt de Minister deze resolutie en welke gevolgen zullen de constatering hebben voor de financiering en externe hulp van IS(IS)?

De Minister geeft aan dat het kabinet van mening is dat de prioriteit nu ligt bij de-escalatie en bescherming van degenen die door het geweld worden getroffen. Kan de Minister enige toelichting geven op de inspanningen van de internationale gemeenschap, inclusief de recent aangekondigde noodhulpoperatie van de Verenigde Naties? Welke bijdrage heeft Nederland precies geleverd aan het VN-bureau OCHA (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs)? En waar komen de Nederlandse hulpgoederen terecht?

Verschillende bronnen melden verder dat de autoriteiten in Bagdad de humanitaire inspanningen van de internationale gemeenschap belemmeren. Kloppen deze berichten? Zo ja, wordt er druk uitgeoefend op de Iraakse regering om het leveren van humanitaire hulp onvoorwaardelijk te faciliteren?

Ook sluit het kabinet niet uit ook zelf wapens te leveren aan de Koerdische regionale regering. De leden van de VVD-fractie steunen deze inzet. Wapenleveranties aan conflictgebieden zijn nooit zonder risico's maar in dit geval zijn er goede argumenten toch hiertoe over te gaan. Aan welke wapens en ondersteunend militair materieel heeft het Koerdische leger op dit moment behoefte? Op welke wijze vindt de afstemming en coördinatie in Europees verband plaats en hoe beoordeelt de Minister dit proces op dit moment? Welk soort wapentuig zou Nederland kunnen leveren? Op welke wijze vindt hierover afstemming plaats met NAVO-bondgenoot Turkije en hoe staat Turkije tegenover deze voornemens binnen de EU?

### *Syrië*

Allereerst hebben de leden van de VVD-fractie verheugd kennisgenomen van het bericht dat de gevaarlijkste Syrische chemische wapens reeds zijn vernietigd. De fractie is van mening dat de OPCW (Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons), Nederland en verschillende bondgenoten op dit vlak een mooi resultaat hebben geboekt, dat hopelijk bijdraagt aan verdere (chemische) ontwapening op internationale schaal. De leden van de VVD-fractie zijn benieuwd hoe de Minister terugkijkt op

de chemische ontwapeningsmissie en hoe het de eigen inspanningen en die van de internationale gemeenschap om dit resultaat te bereiken beoordeelt.

Verder lijkt de situatie in Syrië echter het best als uitzichtloos omschreven te kunnen worden. Zowel de Syrische regering als rebellen hebben zich schuldig gemaakt aan gruwelijke oorlogsmisdaden en lijken dat nog enige tijd te kunnen volhouden. Het kabinet geeft aan de gematigde oppositiekrachten in Syrië te steunen. Hoe wordt deze steun vormgegeven? Zijn er EU-landen die (niet-dodelijke) wapens leveren aan de oppositie? Zo ja, welke? Verder zijn de leden van de VVD-fractie ook benieuwd hoe het de rol van Assads bondgenoot Iran in de Syrische burgeroorlog beoordeelt. Op welke wijze is Iran op dit moment betrokken bij de burgeroorlog in Syrië?

#### *Oekraïne/Rusland*

Ook de situatie in Oost-Oekraïne blijft fragiel. De Minister geeft aan dat de voortdurende gevechten ook hun weerslag hebben op de humanitaire situatie in Oekraïne. Kan de Minister uitleggen op welke wijze de humanitaire situatie hieronder lijdt en welke inspanningen de EU levert om deze gevolgen te bestrijden?

Verder geeft het kabinet aan dat de politieke dialoog tussen de strijdende partijen grotendeels heeft stilgelegen. Tegelijkertijd hebben de leden van de VVD-fractie vernomen dat er gesprekken zouden plaatsvinden tussen de ministers van Buitenlandse Zaken van respectievelijk Oekraïne, Rusland en Duitsland. Kent de Minister de uitkomst van deze gesprekken? Verwacht de Minister dat de dialoog tussen Oekraïne en Rusland een impuls kan beleven? Tot slot vernemen de leden van de VVD-fractie graag welke stappen recent in EU-verband zijn gezet om naar een meer energie-onafhankelijke EU toe te werken.

#### *Midden-Oosten Vredesproces (MOVP)*

Op het moment van opstellen van deze inbreng, is het door het verbreken van de tijdelijke wapenstilstand door Hamas onduidelijk of de onderhandelingen over een staakt-het-vuren op korte termijn zullen worden voortgezet. De leden van de VVD-fractie hopen dat beide partijen tot een overeenkomst komen waarmee een einde kan worden gemaakt aan het geweld, en waarmee tegelijkertijd de Israëliëse veiligheidseisen en de Palestijnse humanitaire belangen gewaarborgd kunnen worden. Net als het kabinet zien de leden van de VVD-fractie ruimte voor verlichting van de blokkade, mits deze tegemoetkomt aan het legitieme Israëliëse belang om import van raketten zoveel mogelijk tegen te houden.

Deze week hebben de leden van de VVD-fractie vernomen dat Israël heeft aangegeven bereid te zijn het visserijverbod voor de kust van Gaza op te heffen. Klopt dit bericht? En zo ja, hoe beoordeelt de Minister deze stap?

Verder heeft de Minister in de pers aangegeven Gaza te willen helpen bij wederopbouw. Op welke manier kan Nederland bijdragen aan de wederopbouw van Gaza, zonder dat middelen of inspanningen verkeerd terecht komen of verkeerd gebruikt worden?

Tot slot geeft het kabinet aan dat de oorlog in Gaza het perspectief van hervatting van het vredesproces tot een voorlopig dieptepunt heeft gebracht. De leden van de VVD-fractie zijn benieuwd of de Minister anderzijds ook heeft waargenomen dat de positie van Abbas is versterkt en dat Israël en de Palestijnse Autoriteit sinds de operatie dichter bij

elkaar zijn gekomen. En zo ja, is de Minister het met de leden van de VVD-fractie eens dat een dergelijke realiteit ook reden is tot optimisme ten aanzien van hervatting van het vredesproces?

### **Inbreng van de fractie van de PvdA**

#### *Irak/Syrië*

De leden van de fractie van de PvdA maken zich onverminderd grote zorgen over de situatie in Irak als gevolg van het gruwelijke optreden van de barbaarse terreurbeweging ISIS. Hoewel zowel humanitaire als militaire interventies van de internationale gemeenschap op gang zijn gekomen, zal een nog veel grotere inspanning noodzakelijk zijn. Honderdduizenden zijn gevlucht, velen proberen nog weg te komen uit levensgevaarlijke omstandigheden. De angst, de onzekerheid, het verdriet en de opgelopen trauma's zullen nog lang hun levens bepalen.

De leden van de fractie van de PvdA gaven eerder aan dat de internationale gemeenschap prioriteit moet geven aan het beschermen en ondersteunen van de burgerbevolking in Irak, met name van kwetsbare minderheden als de Assyriërs, Yezidi's, Turkmenen en Shabaks. We zijn blij dat de hulpverlening door de internationale gemeenschap op gang is gekomen en dat Nederland daaraan met voedsel, water, dekens en transportcapaciteit een actieve bijdrage levert.

Staan er op dit moment meer vluchten vanuit Nederland naar het noorden van Irak gepland? Wordt overwogen om meer hulpgoederen naar Irak te transporteren? Heeft het kabinet zicht op het bereik van VN-hulporganisatie OCHA, die de hulpgoederen verdeelt onder de Iraakse bevolking? Kunnen met name de kwetsbare minderheden, waarvan een deel nog niet geslaagd is om «ISIS gebied» te ontvluchten, bereikt worden? Wordt overwogen om hulp via andere kanalen dan de grote hulporganisaties als OCHA en het Rode Kruis te geven? Zijn er kleinere hulporganisaties in het gebied actief die betere toegang hebben tot bepaalde groepen mensen?

De Nederlandse regering gaf tijdens de buitengewone Raad Buitenlandse Zaken van 15 augustus aan niet uit te sluiten om gehoor te geven aan de oproep van de Koerdische regionale autoriteiten om hen met spoed van militair materiaal te voorzien. De Raad heeft individuele lidstaten die ruimte gegeven en sommige landen handelen daar inmiddels naar. De leden van de fractie van de PvdA hebben eerder de noodzaak van directe bewapening van Koerdische strijdkrachten onderstreept en verwelkomen derhalve deze stap. Een besluit over of en welke steun precies wordt verleend, hangt uiteraard af van de vraag aan Koerdische zijde en het overige aanbod van andere landen. De leden van de fractie van de PvdA menen evenwel dat met het oog op de uiterst precare veiligheidssituatie in Irak een spoedig kabinetsbesluit gewenst is.

Wanneer zal het kabinet besluiten over mogelijke steun aan de Koerdische strijdkrachten? Welke opties worden daarbij overwogen? Binnen welke termijn kan mogelijke steun daadwerkelijk geleverd worden en operationeel zijn? Welke randvoorwaarden worden aan de steun gesteld? Hoe worden de risico's van corruptie en de doorvoer van wapens onderzocht?

De leden van de PvdA fractie beschouwen de benoeming van Haider al-Abadi tot kandidaat-premier als een belangrijke doorbraak van de politieke impasse die Irak te lang parten heeft gespeeld. Het is essentieel dat Al-Abadi zich zal inzetten voor een meer inclusief politiek proces. Daarbij moet niet alleen ruimte zijn voor de drie grote groepen in Irak

(soennieten, sjiieten, koerden), maar ook rekening worden gehouden met de positie en de bescherming van kleinere minderheden. Dit is van het grootste belang voor zowel de onderlinge relaties als voor de gezamenlijke strijd tegen de terreur van ISIS.

Het kabinet geeft aan dat er in het Iraakse parlement stappen in de goede richting worden gezet, maar ook dat zij zal blijven aandringen op een zo snel mogelijke transitie naar een inclusieve regering. Welke mogelijkheden ziet het kabinet om hier – in EU verband – op korte termijn een directe bijdrage aan te leveren? Op welke concrete acties van de kandidaat-premier wordt aangedrongen, bijvoorbeeld als het gaat om inspraak en bescherming van kleinere minderheden? In hoeverre en op welke wijze wordt steun aan de Iraakse regering voorwaardelijk gemaakt aan voortgang op deze terreinen?

De leden van de fractie van de PvdA hebben in het recente schriftelijk overleg over de humanitaire nood onder minderheden in Irak (Kamerstuk 23 432, nr. 389) vragen gesteld over de financiering en bevoorrading van ISIS die – volgens diverse berichtgeving – uit of via andere landen in de regio wordt verzorgd. Het kabinet verwees in de beantwoording vooral naar maatregelen die moeten voorkomen dat ISIS inkomsten genereert uit de handel in olie. De leden van de fractie van de PvdA pleitten ervoor om ook niet-statelijke of individuele sponsors van ISIS aan te pakken.

Inmiddels heeft de VN-Veiligheidsraad (VNVR) op 15 augustus jl. een resolutie aangenomen waarin een zestal individuen op een zwarte lijst is geplaatst en met sancties bedreigd wordt tegen diegenen die ISIS financieren, bewapenen of namens de terreurorganisaties strijders rekruteren. Op welke wijze zal de VNVR-resolutie uitgewerkt worden? Op welke wijze zal de EU de aangenomen resolutie operationaliseren? Is het kabinet van mening dat de resolutie ver genoeg gaat? Waarom zou nog langer gewacht worden met het sanctioneren van individuen of groepen die ISIS ondersteunen? Is het kabinet bereid om, met EU-partners, voorstellen te ontwikkelen voor verdergaande sancties?

De leden van de fractie van de PvdA delen de opvatting van het kabinet dat de recente ontwikkelingen in Irak niet mogen leiden tot verminderde internationale aandacht voor de voortdurende burgeroorlog in Syrië.

Welke perspectieven ziet het kabinet voor de nieuwe VN-gezant Staffan de Mistura om het stukgelopen vredesproces nieuw leven in te blazen? Welke concrete suggesties of verzoeken heeft het kabinet c.q. de EU aan hem meegegeven? Hoe oordeelt het kabinet over berichten van onder andere Human Rights Watch dat het Assad-regime, in tegenspraak met het internationaal recht en VNVR-resolutie 2139 van februari 2014, onverminderd doorgaat met het gooien van zogenaamde «barrel bombs» op dichtbevolkte gebieden? Wat is er te zeggen over de huidige toegang van humanitaire hulpverleners tot Syrië?

#### *Oekraïne/Rusland*

De leden van de fractie van de PvdA delen de zorgen van het kabinet over de fragiele situatie in Oost-Oekraïne, die vooral voor de burgerbevolking grote gevolgen heeft. Het is bijzonder spijtig maar begrijpelijk dat door de intensivering van gevechten ook de repatriëringsmissie is afgebroken. De leden van de fractie van de PvdA danken het kabinet voor de recente brief met een uitgebreide update van de lokale ontwikkelingen en de nasleep van de ramp met vlucht MH-17.

Hoe ernstig is volgens het kabinet de humanitaire situatie in de regio? Hebben hulporganisaties voldoende toegang tot het gebied? Onder welke omstandigheden zou het Russische hulptransport toegang kunnen krijgen? Heeft het kabinet bevestigd gekregen dat vluchtende burgers zijn gedood toen zij Loegansk probeerden te bereiken? Op welke wijze zet het kabinet c.q. de EU druk op de regering in Kiev om bij gevechten proportioneel te handelen en burgerslachtoffers te voorkomen?

De leden van de fractie van de PvdA zijn met het kabinet van mening dat de EU en haar lidstaten gezamenlijk Rusland moeten blijven aanspreken op zijn gedrag en eensgezind moeten blijven optreden.

Hoe duidt het kabinet in dit verband het recente overleg in Berlijn waar – naast Rusland en Oekraïne – ook Duitsland en Frankrijk aanwezig waren? Met veel waardering voor de rol die met name Duitsland in deze crisis vervult, vragen de leden van de fractie van de PvdA waarom de EU als geheel, in het bijzonder Hoge vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid van de Europese Unie (HV) Ashton, niet bij het overleg betrokken was? Wat verwacht het kabinet van het geplande topperleg in Minsk tussen vertegenwoordigers van Rusland, Oekraïne, de EU, Kazachstan en Wit-Rusland?

Het kabinet sprak eerder van een «waterscheidingsmoment» in de relaties met Rusland. Wanneer en op welke wijze zal het kabinet de consequenties van deze constatering nader invullen? Wat betekent het waterscheidingsmoment voor bilaterale en multilaterale relaties op het vlak van onder andere politiek/diplomatie, economie en energie?

#### *Gaza/Midden-Oosten Vredesproces*

De leden van de fractie van de PvdA zijn zeer teleurgesteld dat (op moment van schrijven) de onderhandelingen tussen Israël en Hamas in Cairo zijn mislukt en het geweld in Gaza is hervat. Voorkomen moet worden dat beide partijen opnieuw in een dodelijke spiraal van geweld terecht komen, waarvan vooral onschuldige burgers het slachtoffer zullen zijn.

Heeft het kabinet zicht op de directe aanleiding voor het voortijdig beëindigen van de onderhandelingen en van het bestand op 19 augustus jl.? Is het kabinet voornemens om zich actief en richting beide partijen – in bilateraal en EU verband – in te zetten voor de hervatting van de onderhandelingen? Beschouwt het kabinet Egypte nog steeds als de meest geschikte «honest broker» tussen beide partijen?

De leden van de fractie van de PvdA verwelkomen dat het kabinet, in antwoord op Kamervragen d.d. 18 augustus jl. (Tweede Kamer, vergaderjaar 2013–2014, Aanhangsel van de Handelingen 2724), zich aansluit bij internationale spelers als de VN, VS en anderen die de luchtaanvallen op scholen en ziekenhuizen en het grote aantal burgerslachtoffers onacceptabel hebben genoemd. De leden van de fractie van de PvdA verwelkomen ook dat het kabinet zich in zegt te zetten voor een internationaal en onafhankelijk onderzoek naar vermeende schendingen van het humanitair oorlogsrecht.

De leden van de fractie van de PvdA vragen nu hoe deze inzet zich vertaalt in concrete acties. Spoort het kabinet de EU aan om het door de mensenrechtenraad van de VN geïnitieerde onderzoek alsnog te steunen? Zo niet, welke alternatieve voorstellen zal Nederland dan doen tijdens de aankomende Raad? Hoe beoordeelt het kabinet de weigering van Israël

om onafhankelijke organisaties als Amnesty en Human Rights Watch onderzoek te laten doen naar mensenrechtenschendingen in Gaza?

De leden van de fractie van de PvdA hebben sympathie voor de initiatieven van Noorwegen en anderen om een bijdrage te leveren aan de wederopbouw van Gaza. Ook het kabinet zegt opties te inventariseren voor een Nederlandse bijdrage.

Hoewel de wederopbouw van het platgebombardeerde Gaza ontegenzeggelijk nodig en urgent is, vragen de leden van de fractie van de PvdA zich af of niet op de eerste plaats de onderliggende oorzaken van de derde oorlog binnen zes jaar geadresseerd moeten worden. Wordt door het vergoeden van het herstel van de aangerichte schade niet juist het risico op «moral hazard» en dus herhaling van bombardementen vergroot? Welke harde eisen en garanties zou de EU en de internationale gemeenschap moeten stellen alvorens zich bereid te tonen tot nieuwe donaties? Deelt het kabinet de mening van de leden van de fractie van de PvdA dat dit in elk geval een opheffing van de blokkade van Gaza zou moeten zijn? In dat verband: waarom zijn de door Nederland gedoneerde scanners nog altijd niet in gebruik genomen?

Terwijl de hoogste prioriteit moet worden gegeven aan een hernieuwd staakt-het-vuren en een akkoord over de toekomst van Gaza, zijn de leden van de fractie van de PvdA van mening dat het moment is aangebroken dat de EU zich bezint op haar eigen rol en verantwoordelijkheid ten aanzien van de stukgelopen vredesbesprekingen tussen Israël en de Palestijnse Autoriteit. Belangrijke vraagstukken dienen zich aan, zoals de verminderde invloed van de VS (zeker richting Congres- en presidentsverkiezingen), de Palestijnse ambitie om verder te integreren in de internationale rechtsorde en de implementatie van Europese afspraken (bijvoorbeeld etikettering van producten uit nederzettingen). Meer algemeen dient de vraag aan de orde te zijn hoe voorkomen kan worden dat het vredesproces feitelijk een status quo impliceert waarmee ongelijkheid en de schending van het internationaal recht door Nederland en de EU getolereerd worden.

Het kabinet spreekt in de geannoteerde agenda over een ondersteunende rol voor de EU. Hoe zou deze rol concreet invulling moeten krijgen? Hoe staat het kabinet tegenover bovengenoemde vraagstukken? Deelt het kabinet de mening van de leden van de fractie van de PvdA dat de EU haar strategie ten aanzien van het Midden Oosten vredesproces moet bijstellen en/of aanscherpen?

### **Inbreng van de fractie van de SP**

#### *Irak/Syrië*

De leden van de SP-fractie blijven zeer bezorgd over de situatie in Syrië en Irak. In de geannoteerde agenda wijst de Minister op de gruwelijke berichten over de behandeling van Yezidi's, Christenen, vrouwen en minderheden in gebieden die onder controle staan van IS. Kan nader worden toegelicht wat de recente ontwikkelingen op dit terrein zijn, met name aangaande de situatie van de Yezidi's in Irak? Is de dreiging afgenomen of is deze nog even acuut? Is er op dit moment nog steeds sprake van een (dreigende) genocide? Tegen welke minderheden geldt dit? En hoe ziet de Minister de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap, dus ook van Nederland en de EU, indien er sprake is van genocide? Waartoe verplicht het internationaal recht dan? Behelst dit per definitie (een vorm van) militair ingrijpen?

In de geannoteerde agenda staat dat het kabinet de inspanningen van de VS en zijn partners steunt om de Iraakse bevolking, inclusief de minderheden die nu in het nauw zitten, te beschermen en dat de inspanningen van de VS en partners om de opmars van IS te stoppen en toegang te faciliteren voor humanitaire steun werden verwelkomd. De leden van de SP-fractie steunen eveneens de inspanningen om te komen tot het verlenen van de broodnodige humanitaire steun, maar tegelijk moet voorkomen worden dat westerse landen opnieuw in een langdurig conflict in Irak verwickeld raken. Kan de Minister toelichten hoe hij denkt dat dit voorkomen kan worden? Is het doel van de militaire campagne van de VS en EU-landen tegen IS tevens om IS uit te schakelen? Acht de Minister dit doel haalbaar? Hoe verhoudt dit doel zich tot het gegeven dat de militaire campagne zich tot op heden beperkt tot het grondgebied van Irak en niet Syrië, waar IS een relatief veilig toevluchtsoord heeft? Is de Minister het met de leden van de SP-fractie eens dat er geen militaire oplossing voor het conflict bestaat?

De Minister schrijft over wapenleveranties aan de Koerdische regionale regering dat het kabinet de overwegingen van partners om wapens te leveren begrijpt en steunt en dat – indien de huidige veiligheidsdreiging voortduurt – het kabinet niet uitsluit dat Nederland in enige vorm ook een bijdrage zal leveren. De leden van de SP-fractie horen van de Minister graag wat hier nu de stand van zaken is. Welke landen leveren welk militair materieel aan de Koerdische regionale regering? En waartoe dienen deze leveringen? Dienen zij om humanitaire hulp mogelijk te maken of vooral om de strijd met IS aan te gaan? Welke voorwaarden verbindt Nederland aan de mogelijke levering van militair materieel? Om wat voor materieel gaat het dan? En hoe wordt voorkomen dat de wapens in verkeerde handen terecht komen? Vraagt Nederland aandacht voor dit risico? Passen wapenleveranties volgens de Minister binnen de exportcriteria van de EU hiervoor, met name criterium 3 over spanningsgebieden?

De leden van de SP-fractie delen de opvatting van de Minister dat alleen een constructief en inclusief politiek proces op de lange termijn stabiliteit kan brengen in Irak. Er zijn recent positieve stappen gezet, maar kan worden toegelicht in hoeverre de nieuwe regering in wording de hand reikt naar de gemarginaliseerde soennitische bevolking?

Over Syrië staat er in de geannoteerde agenda dat het kabinet er de gematigde oppositiekrachten blijft steunen. Is de Minister het met de leden van de SP-fractie eens dat de gematigde krachten in Syrië steeds meer terrein verliezen ten opzichte van de meer radicale, jihadistische groepen, zoals IS en Al Nusra? Welke conclusie wordt hieraan verbonden? Kan worden toegelicht hoe Nederland de gematigde oppositie in het verleden heeft gesteund en hoe deze steun er nu uitziet? Welke groepen ontvangen deze steun? Zijn er voorbeelden bekend van Nederlandse hulp die in verkeerde handen, bijvoorbeeld bij jihadistische groepen, terecht is gekomen?

#### *Oekraïne/Rusland*

De leden van de SP-fractie maken zich grote zorgen over de intensivering van de gevechten rond Donetsk en Loegansk en de humanitaire situatie in de regio. Kan worden bevestigd dat het dodental van de gevechten in het oosten van het land snel is opgelopen tot ruim tweeduizend? Kan worden aangegeven in hoeverre burgerdoelen worden geraakt en burgers bij de gevechten omkomen? Is de Minister bekend met oorlogsmisdaden of andere schendingen van het internationaal recht die door de strijdende partijen worden begaan? Hoe wordt er bij de strijdende partijen op aangedrongen dat men zich houdt aan het internationaal recht? En kan

ook worden aangegeven welke behoefte er in de regio is aan humanitaire hulp en of de beschikbare hulp in voldoende mate aankomt in de getroffen gebieden? Wordt er druk uitgevoerd om dit mogelijk te maken?

De leden van de SP-fractie vinden het van het grootste belang dat er een politieke oplossing wordt gevonden voor het conflict in Oekraïne. Kan de Minister aangeven of hier recent vorderingen zijn gemaakt? Indien dit niet het geval is, hoe wordt het uitblijven hiervan dan verklaard? Ook van groot belang is dat belangrijke spelers in de regio toenadering tot elkaar vinden. Relevant is hier het overleg tussen bondskanselier Merkel en president Poetin over een deal die in de maak zou zijn, waarin onder meer wordt gesproken over het beëindigen van Russische steun voor opstandelingen en het afzien van het perspectief op NAVO-lidmaatschap voor Oekraïne. Kan de Minister hier iets meer over zeggen? Kan de Minister aangeven hoe hij aankijkt tegen toenadering tussen het westen en Rusland aangaande Oekraïne? Hoe zou een dergelijke toenadering er in de praktijk uit kunnen zien?

#### *MOVP*

De leden van de SP-fractie maken zich grote zorgen over de leefomstandigheden in Gaza. Deze waren al ernstig, maar door de Israëlische bombardementen zijn de leefomstandigheden nog verder achteruitgegaan. Kan de Minister aangeven wat de omvang is van de schade die door de militaire campagne is aangericht? Welke kosten zullen gepaard gaan met de wederopbouw van Gaza? Zijn er ook gebouwen en projecten die (deels) met Nederlands dan wel EU-geld zijn opgebouwd, vernield? Wat wordt hiertegen ondernomen? Nederland is bereid bij te dragen aan de wederopbouw van Gaza. De leden van de SP-fractie steunen dit. Maar geldt niet dat Israël, als bezettende macht, internationaalrechtelijk hiervoor verantwoordelijk is? Hoe kijkt de Minister hier tegenaan?

De Minister schrijft in de geannoteerde agenda dat in de visie van het kabinet een allesomvattende en duurzame oplossing noodzakelijk is om te voorkomen dat de geweldscyclus zich elke paar jaar herhaalt. De leden van de SP-fractie delen deze opvatting. Daarom is het van het aller-grootste belang dat de blokkade van Gaza per direct en zonder voorwaarden wordt opgeheven. Is de Minister het hiermee eens? Is de Minister bereid in EU-verband te pleiten voor maatregelen tegen Israël indien de blokkade niet wordt beëindigd? Wordt er ook druk uitgevoerd op Egypte om de grensovergang met Gaza verder te openen?

#### **Inbreng van de fractie van het CDA**

##### *Irak/Syrië/IS*

De leden van de CDA-fractie vragen waarom het kabinet zo voorzichtig is door te stellen dat IS «vermoedelijk» verantwoordelijk is voor ernstige internationale misdrijven. Hoeveel meer bewijs heeft het kabinet nodig om een stellig standpunt in te nemen? In hoeverre spelen de volkenrechtelijke verplichtingen die voortvloeien uit de Genocide-conventie hierbij een rol?

De leden van de CDA-fractie vragen waarom het kabinet niet uitspreekt dat IS genocide pleegt of in dat in elk geval poogt? Is de Minister bereid dit standpunt uit te dragen in de Raad Buitenlandse Zaken en bereid zich in te spannen voor een gemeenschappelijk EU-standpunt ter zake?

De leden van de CDA-fractie zijn bovendien verbaasd over de stellingname van het kabinet dat er in ernst geen verschil is tussen misdaden tegen de menselijkheid en genocide. De leden van de CDA-fractie vernemen graag een reactie op de kritiek van genocide-deskundige Holslag (<http://www.nu.nl/politiek/3852470/expert-timmermans-praat-onzin-genocide.html>)

De leden van de CDA-fractie vragen of het kabinet nog steeds tegenstander is van een VN-onderzoek naar Christenvervolging in het Midden-Oosten. Zo ja, waarom?

De leden van de CDA-fractie vernemen graag van het kabinet of hij bereid is om met de andere EU-partners een plan te maken om ervoor te zorgen dat zich niet één extra persoon met een EU-paspoort voegt bij de strijdkrachten van de zelfuitgeroepen Islamitische Staat. Volgens deze leden is dat een absolute verplichting die volgt uit het genocideverdrag (1948). Landen moeten namelijk alles doen wat in hun macht ligt ter preventie van genocide. Het verhinderen van de deelname van eigen onderdanen aan genocide is volgens de leden van de CDA-fractie wel het minimum dat van landen verwacht mag worden. Deelt het kabinet de mening dat zij deze morele en juridische verplichting heeft? Is de terughoudendheid van het kabinet ingegeven door de consequentie van het officieel uitspreken van genocide, namelijk de verplichting om daartegen op te treden?

De leden van de CDA-fractie vragen of het kabinet het standpunt deelt van de Britse premier Cameron over het gevaar van IS en de noodzaak om daartegen op te treden, ook in eigen land, helemaal nu IS openlijk dreigt met aanslagen tegen het Westen. Was de les van 9-11 niet dat we op de problemen af moeten gaan, voordat deze ons bereiken? De leden van de CDA-fractie zijn van mening dat het kabinet nu als een konijn in de koplampen van een naderende auto lijkt te staren. Ziet de regering nog steeds geen rol weggelegd voor de NAVO?

De leden van de CDA-fractie maken zich grote zorgen over de verminderde inzetbaarheid van de krijgsmacht, als gevolg van de bezuinigingen. Welke budgettaire mogelijkheden zijn er voor de financiering van eventuele militaire inzet, nu het Budget Internationale Veiligheid volledig «belegd» is in 2014 en 2015?

Welke middelen en maatregelen zijn volgens het kabinet nodig om de genocide te stoppen? Is de huidige inzet en aanpak voldoende, of worden andere oplossingen overwogen? Zo ja, welke?

De leden van de CDA-fractie maken zich bovendien zorgen over ernstige schendingen/oorlogsmisdaden die het Iraakse leger en sjitische milities zouden begaan. De leden van de CDA-fractie zijn benieuwd naar de reactie van het kabinet op een recent rapport van Amnesty International hierover: ([www.amnesty.org/en/library/info/MDE14/007/2014/en](http://www.amnesty.org/en/library/info/MDE14/007/2014/en)) en roepen het kabinet op de Iraakse autoriteiten aan te spreken op het naleven van het humanitair oorlogsrecht.

Bij het bestrijden van IS is het ook van belang om het faciliteren en ondersteunen van de terreurorganisatie tegen te gaan door diverse actoren in de regio. Het gaat onder meer om financiering, logistieke ondersteuning, wapenleveranties en openzetten van grenzen voor jihadstrijders. Zo vindt er vanuit onder meer Saudi-Arabië financiering plaats door particuliere donoren. Is het kabinet bereid de druk op te voeren op Saudi-Arabië en andere landen om dit soort sponsoring tegen te gaan?

Voorts zijn er nieuwe, opnieuw schokkende onthullingen over steun van Turkije aan IS in het verleden. Hierbij zou ook de zoon van president Erdogan betrokken zijn, via de organisatie IHH. De leden van de CDA-fractie verzoeken de regering om een reactie op het artikel «Why is Turkey supporting Islamic State Fighters in Iraq» van David L. Phillips ([www.cnn.com/id/101916826#\\_gus](http://www.cnn.com/id/101916826#_gus))

Hoe beoordeelt het kabinet bovendien uitlatingen van een IS-commandant dat de terreurorganisatie veel te danken heeft aan Turkije? ([www.washingtonpost.com/world/how-turkey-became-the-shopping-mall-for-the-islamic-state/2014/08/12/5eff70bf-a38a-4334-9aa9-ae3fc1714c4b\\_story.html](http://www.washingtonpost.com/world/how-turkey-became-the-shopping-mall-for-the-islamic-state/2014/08/12/5eff70bf-a38a-4334-9aa9-ae3fc1714c4b_story.html))

De leden van de CDA-fractie vragen waarom het kabinet, ondanks voornoemde onthullingen, blijft beweren niet over aanwijzingen te beschikken van steun van Turkije aan IS.

Is de Minister alsnog bereid te pleiten voor onafhankelijk internationaal onderzoek naar de mogelijke steun van Turkije aan jihadisten in Syrië en Irak? Is de Minister bovendien bereid de druk op te voeren op Turkije om actiever en harder op te treden tegen de stromen jihadstrijders en wapens richting Syrië en Irak?

#### *MOV P*

De leden van de CDA-fractie hebben met bezorgdheid kennis genomen van het beëindigen van het staakt-het-vuren en het opnieuw oplaaieren van gevechten. Klopt het dat Hamas, dan wel de Islamitische Jihad hiervoor verantwoordelijk is door opnieuw – nog voordat het staakt-het-vuren afliep – raketten af te vuren op Israël?

De leden van de CDA-fractie hebben eveneens met grote bezorgdheid kennis genomen van berichtgeving over de vrijdelde coup van Hamas tegen de Palestijnse Autoriteit, om zo een tweede front tegen Israël te vormen vanuit de Westbank. Hoe beoordeelt het kabinet deze berichtgeving? Klopt het dat de Israëlische geheime dienst Shin Beth 93 Hamas-leden gearresteerd heeft op de Westbank, diverse geweren, pistolen, raketwerpers, munitie, een vluchtauto in beslag heeft genomen, alsmede een bedrag van ongeveer \$ 170.000, bedoeld om aanslagen te financieren? Welke consequenties heeft dit volgens het kabinet voor de Palestijnse eenheidsregering?

De leden van de CDA-fractie vragen hoe het kabinet de beschuldiging van Israël dat militaire cellen van Hamas op de Westbank aangestuurd zouden zijn vanuit een Hamas-hoofdkwartier in Turkije, onder leiding van Saleh al-Arouri, beoordeelt. Is het kabinet bereid opheldering te vragen aan de Turkse regering over steun aan Hamas en te eisen dat deze onmiddellijk stopgezet wordt en deze kwestie te adresseren in de Raad Buitenlandse Zaken?

#### **Inbreng van de fractie van D66**

##### *Irak*

De leden van de fractie van D66 kijken met afschuw naar de situatie in Irak. Het zeer gewelddadige optreden van de Islamitische Staat, met name richting Yezidi's, Christenen, vrouwen, minderheden en journalisten, is verbijsterend. Deze leden steunen de inspanningen van de VS en partners om de Iraakse bevolking en onderdrukte minderheden te beschermen. Zij steunen alle pogingen om humanitaire steun mogelijk te maken. Zij steunen het additionele noodhulp pakket van de Europese Commissie. En

zij steunen de afweging van enkele EU-partners om, met toestemming van de Iraakse autoriteiten, de regionale Koerdische regering te bewapenen. Is het kabinetsstandpunt nog steeds dat Nederland niet uitsluit ook militaire steun te leveren? Kloppen de berichten dat Nederland scherfvesten en ander «licht» materieel wil sturen? Welke niet-offensieve instrumenten zijn beschikbaar? Heeft Nederland een concreet verzoek gekregen, al dan niet via de EU? Heeft Nederland nu wel eigenstandige informatie over de situatie in Noord-Irak? Zo neen, is deze informatie wel in zicht?

Wat is de reactie van het kabinet op de oproep van de Franse president Hollande om een internationale conferentie te organiseren over de bestrijding van de Islamitische Staat? Deelt het kabinet de mening dat een dergelijke conferentie inderdaad wenselijk is? Zal Nederland alles in het werk stellen om deze conferentie te realiseren?

#### *Oekraïne/Rusland*

De leden van de fractie van D66 steunen de drie prioriteiten van het kabinet ten aanzien van de afwikkeling van de vliegcrash MH-17: de repatriëring van stoffelijke overschotten en persoonlijke bezittingen, onderzoek naar de toedracht van de crash en strafrechtelijke vervolging van de daders. Welke concrete maatregelen neemt het kabinet op dit moment om veilige toegang tot het onderzoeksgebied te realiseren? Welke nieuwe concrete maatregelen zal het kabinet voorleggen aan de EU-partners?

Welke bilaterale contacten zijn er recentelijk geweest met Rusland? Op welke niveaus wordt er op dit moment nog gesproken met Rusland, zowel bilateraal door Nederland, als in EU-verband? Zijn bijvoorbeeld de mogelijk nieuwe Russische sancties ook formeel aangekondigd?

Welke Europese reactie op nieuwe sancties van Rusland vindt het kabinet gepast? Zet het kabinet zich nog steeds in voor een algeheel wapenembargo? Welke stappen ziet het kabinet voor zich om dit te realiseren? Zal het kabinet in Europees verband aankaarten hoe de impact van de Russische sancties op de lidstaten het beste kan worden gemitigeerd?

#### *MOVP*

De leden van de fractie van D66 maken zich grote zorgen over de situatie in Israël en de Palestijnse Gebieden, met name Gaza. Deze leden zijn van mening dat geweld en dreiging tegen Israël onacceptabel is. Zij zijn ook van mening dat Israël proportioneel dient te reageren. Is het kabinet nog steeds van mening dat het Israëlische optreden op dit moment proportioneel is, zoals het kabinet verwoordde op 11 augustus 2014: «De genomen maatregelen moeten noodzakelijk en proportioneel zijn in relatie tot de dreiging die van de beschietingen vanuit de Gaza-strook uitgaat. Het kabinet verwacht van Israël dat het zich hieraan houdt»? Heeft het kabinet een oordeel over het Israëlische optreden, of «verwacht» het kabinet louter proportionaliteit? Is het kabinet bereid om het optreden van beide kanten te onderwerpen aan een onafhankelijk onderzoek?

Deelt het kabinet de mening dat de internationale gemeenschap na het mislukken van het «Kerry-initiatief» en de huidige crisis niet op de oude voet kan doorgaan? Deelt het kabinet de mening dat de kans klein is dat de Verenigde Staten en de Minister van Buitenlandse Zaken van de VS Kerry met een nieuw initiatief zullen komen?

De leden van de fractie van D66 verwachten een grotere rol van de Europese Unie in dit dossier. De Europese Unie is met afstand de grootste handelspartner van Israël. De Europese Unie is de grootste donor van de Palestijnen. Deze rol moet diplomatiek zwaarder worden aangezet. De leden vragen daarom wat de volgende zin precies betekent: «Het kabinet ziet bij hervatting van het vredesproces een belangrijke rol voor de Verenigde Staten, daarbij ondersteund door de EU»? Zal Nederland voorstellen om te wachten op een nieuwe stap van de Verenigde Staten? Zal Nederland nieuwe Europese initiatieven tegenhouden? Kan het kabinet aangeven welke omstandigheden voor het kabinet de randvoorwaarden zouden kunnen creëren waarin het voor het kabinet wel noodzakelijk is voor de Europese Unie om een nieuwe agenda te ontwikkelen voor het Midden-Oosten Vredesproces? Is de vorming van een nieuwe Commissie niet precies het goede moment om hierover te spreken?

De genoemde leden vragen het kabinet wat de precieze inzet wordt op de donorconferentie voor Gaza. Het kabinet inventariseert op dit moment de opties voor een Nederlandse bijdrage aan de wederopbouw van Gaza. Hoe zal het kabinet de continuïteit van deze opbouw garanderen? Deelt het kabinet de mening dat het onwenselijk is om stevig aan de slag te gaan met de wederopbouw, zonder dat daar een nieuwe politieke agenda aan vast zit?

### **Inbreng van de fractie van de ChristenUnie**

#### *Irak*

De leden van de ChristenUnie-fractie verbazen zich nog altijd over de terughoudendheid van het kabinet om ronduit te spreken over de gepleegde internationale misdrijven, misdaden tegen de menselijkheid en genocide. Kan het kabinet kenbaar maken wanneer er in haar optiek niet langer gesproken hoeft te worden over «het vermoeden van»? Is het kabinet bereid om tijdens de aankomende EU-overleggen te pleiten voor een gemeenschappelijk standpunt op dit onderwerp?

De bovengenoemde leden constateren dat het kabinet zich met de nodige voorzichtigheid positief opstelt tegenover bondgenoten die wapens leveren aan de Koerdische regionale regering. Bovendien sluit het kabinet niet uit dat Nederland in enige vorm ook een bijdrage zal leveren. De leden van de ChristenUnie-fractie vragen het kabinet waarom zij die noodzaak nu niet ziet, gezien de aanhoudende misdaden van de IS-strijders. Kan het kabinet aangeven wanneer een dergelijke bijdrage wel aan de orde zou zijn? Kan het kabinet voorts aangeven in welke vorm zij een bijdrage overweegt en aan welke voorwaarden voldaan moet worden?

De leden van de ChristenUnie-fractie constateren met instemming dat het kabinet zich een voorstander toont van een onderzoek naar de wapenleveranties en financiering van IS en dat zij dit in EU-verband zal bespreken. Gaat het kabinet dan ook een uitgewerkt voorstel voorleggen tijdens de aankomende raad? Zo ja, kan de Kamer hierover zo snel als mogelijk apart geïnformeerd worden?

De leden van de ChristenUnie-fractie delen de overtuiging van het kabinet dat het vertrekken van premier Al-Maliki een stap in de goede richting is geweest. Over welke aanwijzingen beschikt het kabinet die erop wijzen dat kandidaat-premier Al-Abadi wel in staat zal zijn om een inclusieve regering te leiden?

## *Syrië*

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben begrip voor het standpunt van de regering dat president Assad geen geloofwaardig alternatief vormt voor de extremisten van IS. Op dit moment lijkt de gematigde oppositie echter te zwak om een serieus front te vormen tegen zowel IS als de troepen van Assad. Heeft het kabinet bovendien zicht op wie onderdeel uitmaken van deze gematigde oppositie en of het predicaat «gematigd» inderdaad gerechtvaardigd is? Daarnaast lijken ook de troepen van Assad de IS-aanhangers aan te vallen. Kan het kabinet aangeven hoe dit de onderlinge machtsverhoudingen in Syrië beïnvloedt? Welke serieuze mogelijkheden ziet dit kabinet, gezien de complexe en veranderende machtsverhoudingen, voor de nieuw benoemde VN-gezant om in deze situatie wel het vredesproces in Syrië nieuw leven in te blazen?

## *Oekraïne/Rusland*

De leden van de ChristenUnie-fractie betreuren tezamen met het kabinet dat de repatriëringsmissie onderbroken moest worden vanwege de toenemende onveiligheid in het gebied. In het belang van de nabestaanden spreken zij de hoop uit dat de missie zo snel als mogelijk weer hervat kan worden zodat alle stoffelijke overschotten en persoonlijke bezittingen veiliggesteld kunnen worden. De genoemde leden vragen het kabinet of de houding ten opzichte van Rusland inmiddels niet fundamenteel herzien dient te worden, zoals ook de Britse premier Cameron onlangs heeft bepleit.

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennis genomen van de berichten dat Rusland met gepantserde voertuigen Oekraïne is binnengetreden en dat sommige van deze voertuigen volgens Oekraïense autoriteiten ook zijn vernietigd. Beschikt het kabinet over aanwijzingen dat dit daadwerkelijk is gebeurd, aangezien Rusland dergelijke berichten met klem ontkent? Welke consequenties zou dit hebben voor de houding van de EU ten opzichte van Rusland?

## *MOVP*

De leden van de ChristenUnie-fractie betreuren het feit dat de tijdelijke wapenstilstand wederom bruto is onderbroken door raketaanvallen vanuit Gaza. Kan het kabinet, mede naar aanleiding van de laatste escalatie van het geweld, aangeven welke kansen zij ziet voor een duurzaam staakt-het-vuren?

Met belangstelling hebben de leden van de ChristenUnie-fractie kennis genomen van het voornemen om de rol van de Palestijnse Autoriteit ten koste van Hamas in Gaza te vergroten. Welke serieuze mogelijkheden ziet het kabinet hiervoor, aangezien het er geen schijn van heeft dat de terroristische organisatie Hamas aan invloed heeft ingeboet? Houdt dit voornemen van het kabinet verband met de inzet van Israël tijdens de onderhandelingen om de Palestijnse Autoriteit mogelijk verantwoordelijk te maken voor de grensovergangen van Gaza? Wanneer kan de Kamer de uitkomsten van de genoemde inventarisatie voor een Nederlandse bijdrage aan wederopbouw in Gaza tegemoet zien? Op welke manier kan het kabinet garanderen dat een dergelijke wederopbouw niet ten koste zal gaan van de genoemde veiligheidsgaranties voor Israël?

## **Inbreng van de fractie van GroenLinks**

### *Irak/Syrië/IS*

De leden van de fractie van GroenLinks nemen met afschuw kennis van het extreme geweld dat door IS in Irak en Syrië wordt toegepast. Het kabinet zegt te vermoeden dat IS verantwoordelijk is voor misdaden tegen de menselijkheid en genocide. De feitelijke berichtgeving over het optreden van IS doet vrezen dat dit vermoeden realistisch is. Dit betekent dat de internationale gemeenschap ertoe gehouden is alles wat in zijn vermogen ligt te doen om het geweld te stoppen. De leden van de fractie van GroenLinks vragen het kabinet welke mogelijkheden het hiertoe ziet.

Naast de selectieve luchtaanvallen van de VS en de humanitaire steun waaraan ook Nederland een bijdrage levert, gaat een aantal lidstaten van de EU ook over tot wapenleveranties aan de Koerden. Wat verwacht het kabinet hiervan? Kunnen deze leveranties de vermoedelijke misdaden tegen de menselijkheid en genocide op korte termijn een halt toeroepen? Welk effect zullen deze wapenleveranties hebben op de delicate machtsbalans binnen Irak? Worden er ook andere vormen van interventie overwogen, bijvoorbeeld middels steun aan het Irakese leger? Wat verwacht het kabinet, nu de weg in Irak vrij lijkt voor het aantreden van een nieuwe regering met een breder draagvlak onder de bevolking, van het effect dat dit kan hebben op de kracht en opmars van IS? Ziet het kabinet mogelijkheden om door politieke steun aan versterking van het inclusieve karakter van het beleid van de nieuwe regering die kracht en opmars van IS te helpen ondermijnen? Ziet het kabinet mogelijkheden om in EU-verband nadere maatregelen te nemen, die helpen IS af te snijden van zijn belangrijkste bronnen van inkomsten (olieverkoop, afpersing) en van eventuele leveringen van geld en wapens door sympathisanten (landen of organisaties) van buiten?

De leden van de fractie van GroenLinks delen de kennelijke zorg van het kabinet dat de situatie in Syrië door de vele conflicten elders ietwat op de achtergrond raakt. De leden van de fractie van GroenLinks steunen de opvatting van het kabinet dat de ernstige ontwikkelingen in de regio een sterke onderlinge samenhang vertonen. Het geweld in Syrië kan niet los worden gezien van dat in Irak. De leden van de fractie van GroenLinks hebben echter de indruk dat de opmars van IS de positie van president Assad van Syrië onwillekeurig heeft versterkt. Het kabinet stelt weliswaar dat Assad geen geloofwaardig alternatief is voor IS – de leden van de fractie van GroenLinks delen die vaststelling uiteraard – maar over de gevolgen voor de positie van de gematigde oppositie wordt niets anders gezegd dan dat het kabinet die gematigde krachten blijft steunen. Hoe ziet die steun er uit? Wat doen andere EU-lidstaten op dit moment ter ondersteuning van de gematigde oppositie? Is die oppositie voldoende krachtig en verenigd om bij een hervatting van het vredesproces in Syrië een beslissende rol te spelen?

## **Inbreng van de fractie van de SGP**

### *Irak*

De leden van de SGP-fractie dringen erop aan dat de EU géén middelen uitsluit om de opmars van IS te stuiten en hun moordzucht te stoppen. Verloopt in dit licht de afstemming met en de steun aan de VS naar behoren? Geldt dit ook de afstemming met zowel de Irakese als de Koerdische autoriteiten? Wil de Minister er voorts op aansturen dat de EU met overtuiging erkend dat hier sprake is van genocide?

De leden van de SGP-fractie vragen in het bijzonder aandacht voor de precare positie van de Assyriërs. Deze bevolkingsgroep dreigt simpelweg te verdwijnen uit Irak. Welke specifieke aandacht heeft de EU voor hen? Hoe kunnen zij een veilige zone verkrijgen? Langs welke route worden zij momenteel bereikt met humanitaire hulp en is dit voldoende? Zijn er momenteel voldoende middelen beschikbaar voor noodhulp in Noord-Irak? Sommige Non-Gouvernementele Organisaties (NGO's) hebben hierbij vraagtekens geplaatst. Kan dit worden toegelicht? Wanneer wil de Minister de knoop doorhakken omtrent het al dan niet leveren van wapens aan de Koerdische autoriteiten?

#### *Israël/Gaza*

De leden van de SGP-fractie maken zich grote zorgen over de strijd tussen Israël en Gaza. Terwijl Israël er alles aan doet om de terroristische Hamas een vernietigende slag toe te brengen én zoveel mogelijk onschuldige slachtoffers te voorkomen, blijkt zij bij de internationale gemeenschap al te vaak op misplaatste kritiek te stuiten en wordt er voortdurend bedreigd met kritische onderzoeken naar de handelwijze van het Israëlische leger tegenover het gewetenloze Hamas. Welke concrete en morele steun heeft de EU tot nu toe uitgesproken jegens Israël in haar strijd tegen Hamas? Is dit afdoende in de ogen van de Minister? Welke steun vanuit de EU kan Israël nog tegemoet zien als het gaat om haar strijd tegen Hamas? Hoe kan er nu al gesproken worden over verruiming van de toegang tot Gaza, terwijl Hamas er keer op keer blij van geeft het geweld tegen de Israëlische burgers niet te zullen stoppen? Hoe weegt de Minister dit moreel?

De leden van de SGP-fractie merken op dat er nu alweer volop wordt gesproken over internationale steun bij de wederopbouw van Gaza. Zullen deze royale toezeggingen werkelijk bevorderen dat Hamas stopt met haar gewelddadigheden en openstaat voor vrede met Israël? Waarom wordt er niet veel meer druk opgebouwd door de internationale gemeenschap, ook via het verlenen van mogelijke steun? Die steun moet toch tenminste voorwaardelijk worden gemaakt en slechts worden verleend indien het geweld wordt afgezworen? Wil de Minister dit bevorderen op EU-niveau? Hoe zal voorkomen worden dat de internationale steun weer vooral wordt gebruikt voor het bouwen van tunnels en de aanschaf van wapens, zoals tot nu toe is gebeurd, zo vragen de leden van de SGP-fractie.

#### *Oekraïne*

De leden van de SGP-fractie ondersteunen en waarderen in hoofdlijnen de grote inzet van de Minister ten aanzien van de vliegcrash MH-17. Is de inschatting dat deze tragedie ook hoog op de agenda van de EU zal blijven?

De leden van de SGP-fractie dringen aan op het zoveel mogelijk zoeken naar de escalatie in het conflict met Rusland omtrent Oekraïne. Deze leden vragen de Minister of in zijn ogen deze wijze terughoudendheid en voorzichtigheid zowel bij Rusland als bij de EU voldoende zijn gehonoreerd en betracht in de afgelopen periode.

### **Inbreng van de fractie van de Partij voor de Dieren**

#### *Irak/Syrië*

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren maken zich grote zorgen om de situatie van burgers in en rond de door IS gecontroleerde gebieden in Irak en Syrië. De hartverscheurende beelden van de vele

duizenden mensen, die slachtoffer zijn geworden van geweld, hebben deze leden diep getroffen. De leden van de PvdD-fractie zijn zeer verontrust over de zorgwekkende humanitaire situatie, en vragen het kabinet gedetailleerder aan te geven op welke wijze het van plan is haar steentje bij te dragen aan het lenigen van deze nood. Is het kabinet bereid haar bijdrage aan het Rode Kruis substantieel te verhogen? De Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen van de VN (UNHCR) heeft aangekondigd dat er een grote hulpoperatie komt voor de meer dan een half miljoen gevluchte burgers in het noorden van Irak, waarbij onder andere een luchtbrug wordt ingezet om onder meer tenten te vervoeren. Ook zullen de komende dagen hulpkonvooien over de weg en per schip naar Irak gaan. Is het kabinet voornemens om een bijdrage te leveren aan deze inspanningen, en zo ja, op welke wijze?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren steunen de inzet van het kabinet om de verschrikkelijke wreedheden en ernstige mensenrechtenschendingen die door IS begaan worden, in het bijzonder gericht op bepaalde religieuze minderheden, goed te onderzoeken en de daders daarvan ter verantwoording te roepen. Zij willen graag weten welke rol het kabinet daarin voor Nederland ziet weggelegd. Tegelijkertijd willen zij ook aandacht vragen voor de situatie van soennitische burgers die zich bevinden in de door IS gecontroleerde gebieden en daar onder vuur liggen als gevolg van Amerikaanse en Iraakse luchtaanvallen. Kan het kabinet bevestigen dat ook door het Iraakse leger en milities ernstige mensenrechtenschendingen worden begaan, waarover onder andere door Amnesty International wordt gerapporteerd? En zo ja, welke consequenties verbindt het kabinet daaraan? Deze leden hopen dat het kabinet de situatie van alle onschuldige burgers in Irak en Syrië in het oog blijft houden, en alle daders van mensenrechtenschendingen zal aanspreken, en waar mogelijk een rol zal vervullen in het onderzoeken van deze daden het vervolgen van de daders.

Het kabinet geeft aan om niet uit te sluiten ook op verzoeken voor wapenleveringen van de Koerdische regionale autoriteiten in te gaan. De leden van de Partij voor de Dieren willen daar graag nadere informatie over. Welke verzoeken met betrekking tot wapenleveringen ontvangt Nederland? Aan welke criteria worden dit soort verzoeken getoetst? Welk militair materieel is Nederland in staat en bereid om te leveren? Is het kabinet bereid om de Kamer te betrekken bij deze afweging? Op welke wijze wordt zeker gesteld dat geleverde wapens vanuit EU-lidstaten niet in verkeerde handen vallen? Tevens willen de leden van de Partij voor de Dieren graag een reflectie van het kabinet op de lange termijn effecten van het bewapenen van groeperingen in een instabiele regio.

De leden van de Partij voor de Dieren lezen dat Nederland bij de vorige Raad Buitenlandse Zaken er aandacht voor heeft gevraagd dat fundamentele veranderingen in de Arabische wereld één van de grote uitdagingen voor de EU vormen voor deze generatie, vanwege de effecten die deze veranderingen en de huidige onrust kunnen hebben op de EU zelf. Bij dit punt zal tijdens de informele Raad langer stilgestaan worden. Welke insteek zal het kabinet daar hebben, vragen deze leden. Zal de afhankelijkheid van de EU van fossiele brandstoffen, die voor een groot deel uit de Arabische wereld en Rusland komen, onderwerp van gesprek zijn? Op welke wijze wil het kabinet dit onderwerp benaderen?

Afsluitend krijgen de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren graag een reflectie van het kabinet op haar eigen verantwoordelijkheid voor de huidige volatiele situatie in Irak, gezien haar steun aan de inval van Irak in 2003.

## *Oekraïne/Rusland*

De oplopende spanningen tussen het Oekraïense leger en de separatisten, en tussen Rusland enerzijds en de EU en de VS anderzijds baren de leden van de Partij voor de Dieren-fractie grote zorgen. De humanitaire situatie in de regio's waar momenteel gevochten wordt, en met name in de steden Donetsk en Loehansk is zeer zorgwekkend. Burgers hebben geen mogelijkheid meer om te vluchten van het geweld, en te weinig voedsel, water en medicijnen. Humanitaire hulp bieden in dit gebied is lastig, maar wel noodzakelijk. Deelt het kabinet die mening? Welke stappen ziet het kabinet voor zich om de burgers die dringend hulp nodig hebben te bereiken? Heeft het Rode Kruis voldoende fondsen tot haar beschikking om voldoende hulp te bieden wanneer dat voor deze organisatie mogelijk is?

Het baart de leden van de fractie van de Partij voor de Dieren grote zorgen dat er vluchtende burgers worden gedood, zoals recent bij Loehansk. Beide strijdende partijen ontkennen verantwoordelijkheid hiervoor. Deelt het kabinet de mening dat het van groot belang is dat er onderzoek wordt ingesteld naar de toedracht van dit soort ernstige mensenrechtenschendingen? Welke bijdrage kan Nederland (in de toekomst) aan dit soort waarheidsvinding leveren? In de media wordt bericht dat het Oekraïense leger bezig zou zijn om mijnen te leggen op de enige weg waarover burgers nog Loehansk zouden kunnen ontvluchten. Kan het kabinet deze geruchten bevestigen? En zo ja, heeft het kabinet de regering in Kiev al aangesproken hierop, of is het bereid om dit op zeer korte termijn te doen?

De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren delen de mening van het kabinet dat de huidige situatie in Oekraïne en de Russische aanpak van de situatie een bedreiging zijn voor de Europese en internationale veiligheid. Welke consequenties verbindt het kabinet aan die vaststelling, ten aanzien van de situatie nu maar ook op de langere termijn in haar relatie met Rusland? Hoe beziet het kabinet de rol van de EU bij het ontstaan van het conflict in de Oekraïne, gezien uitspraken van onder meer de Europese Commissie in aanloop naar het conflict in de Oekraïne (maart 2014) «dat de Oekraïne volwaardig EU-lidstaat moet worden»? Hoe beziet het kabinet het feit dat de Europese Commissie met laatstgenoemde uitspraak destijds niet de mening van Nederland vertegenwoordigde en wat gaat het kabinet doen om dergelijke uitspraken – die grote geopolitieke consequenties kunnen hebben – in de toekomst te voorkomen?

Rusland heeft momenteel extra sancties tegen westerse landen voorbereid, die in werking treden wanneer westerse landen extra sancties instellen ten aanzien van Rusland. De leden van de fractie van de Partij voor de Dieren willen graag weten of het kabinet van mening is dat de EU-landen de komende tijd extra sancties tegen Rusland moeten instellen, en zo ja, aan welke sancties denkt het kabinet dan?